مرتع و آبخیزداری، مجله منابع طبیعی ایران
دوره ۷۰، شماره ۱، بهار ۱۳۹۶
ص ۱۲۳-۱۱۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۱۱/۲۵
تاریخ تصویب: ۱۳۹۴/۰۲/۲۷

اولویت‌بندی مشکلات اجرای طرح‌های اسکان عشایر خراسان شمالی، بر اساس فرآیند تحلیل سلسله مراتبی

❖ **عماد ذاکری*؛** دانشجوی دکتری مرتع‌داری دانشگاه صنعتی اصفهان، ایران.

❖ **مهدی قربانی؛ دانشیار** دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه تهران، ایران.

❖ **علی بزرگمهر؛** کارشناس ارشد مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی خراسان شمالی، ایران.

❖ **حجت ا... ربانی نسب؛** استادیار مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی خراسان شمالی، ایران.

چکیده

امروزه طرح‌های اسکان عشایر کشور، بهبود کیفیت زندگی خانوارهای عشایری را به‌عنوان هدف نهایی خود دنبال می‌کند. در برخی مناطق این نوع از طرح‌ها به دلایلی نظیر عدم مطالعات اولیه مناسب قبل از اسکان و مشکلات اجتماعی و اقتصادی به وجود آمده پس از اسکان با موفقیت همراه نبوده است. اسکان عشایر در استان خراسان شمالی نیز از آن جمله است، لذا شناسایی و اولویت‌بندی مشکلات طرح‌های اسکان عشایر خراسان شمالی به‌منظور ارائه برنامه‌ریزی‌های اصولی در اجرای صحیح این نوع از طرح‌ها ضروری است. داده‌های موردنیاز مطالعه شناسایی و اولویت‌بندی مشکلات طرح‌های اسکان عشایر، از طریق تکمیل پرسشنامه‌ای دو قسمتی شامل معیارها و زیر معیارها و همچنین گزینه‌های مناسب جهت رفع چالش‌های موجود به‌صورت مقایسات زوجی توسط کارشناسان مربوطه جمع‌آوری و سپس با استفاده از فرآیند تحلیل سلسله مراتبی با به‌کارگیری نرم‌افزار Expert Choice ۲۰۰۰ مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفت. نتایج مطالعه نشان داد که دو معیار مدیریتی و برنامه‌ریزی و فرهنگی و اجتماعی به ترتیب با ضرایب (۰/۴۳۳) و (۰/۳۱۴) بیشترین تأثیرگذاری را بر عدم موفقیت اجرای طرح‌های اسکان عشایر در استان خراسان شمالی داشته‌اند. لذا، اصلاح ساختار موجود در نظام اجرایی و برنامه‌ریزی کشور به‌عنوان مهم‌ترین راهکار جهت رفع مشکلات مربوط به معیار مدیریتی و برنامه‌ریزی و افزایش مشارکت عشایر در مدیریت و برنامه‌ریزی به‌عنوان مهم‌ترین راهکار جهت رفع مشکلات مربوط به معیار فرهنگی و اجتماعی، پیشنهاد گردید.

واژگان کلیدی: تحلیل سلسله مراتبی، طرح اسکان، عشایر خراسان شمالی.

* نویسنده مسئول: شماره تماس: ۹۸۹۳۶۳۱۱۱۴۶۳+
Email: ra.zakeri@gmail.com

۱. مقدمه

کشور ایران ازجمله کشورهایی است که به دلیل دارا بودن اقلیم نیمه‌خشک و به تبعیت آن کمبود منابع آبی و داشتن بارندگی‌های فصلی موجب پیدایش زندگی کوچ‌نشینی در آن شده است. در یک جمله وجود مراتع فصلی در اغلب نقاط ایران باعث بروز زندگی کوچ‌نشینی شده است. لذا کوچ، نوعی سازش محیطی است که بخش مهمی از دامداران کشور ایران به‌منظور تطبیق خود با شرایط اکولوژیکی این کشور آن را برگزیده‌اند [۴]. در حال حاضر زندگی عشایری و شیوه کوچ‌نشینی به‌عنوان اولین نظام اجتماعی جامعه بشری در تمامی ابعاد اقتصادی و اجتماعی خود با افول مواجه است [۱۳].

با توجه به شرایط خاص زندگی جامعه عشایری، همواره بحث سامان‌دهی عشایر به‌منظور ارائه خدمات و بالا بردن سطح زندگی جامعه عشایری مطرح بوده است[۸]، شکل‌گیری کانون‌های اسکان عشایر در قلمرو ایلی، در راستای تفکر توسعه پایدار جامعه عشایری کشور و حاصل چند دهه تلاش و کوشش برای ساماندهی فضایی عشایر است. در برنامه پنج‌ساله اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، اهمیت و ضرورت مطالعه همه‌جانبه برای توسعه پایدار جامعه عشایر و ساماندهی عشایر داوطلب برای اسکان در کانون‌های جمعیتی مورد تأکید قرار گرفت. از آن تاریخ تاکنون صدها کانون سکونتی در مناطق عشایری کشور شکل‌گرفته و سرمایه‌گذاری کلانی برای به وجود آمدن کانون‌ها شده است[۱۳]. اگرچه طرح‌های اسکان در پی اهدافی چون برقراری عدالت، بهبود توسعه انسانی، پایداری محیطی، افزایش رفاه و رضایت‌مندی جامعه عشایری به اجرا درآمده‌اند، لیکن بررسی تجارب پروژه‌های اسکان در برخی نقاط کشور حاکی از آن است که علی‌رغم برخورداری محدود جامعه عشایری اسکان‌یافته از امکانات، تسهیلات و بهبود نسبی وضعیت رفاهی، برخی پیامدهای منفی قابل تأمل نیز بروز نموده است. به‌طوری‌که از بعد فضایی مسائلی از قبیل بهره‌برداری و چرای مفرط در اطراف محل اسکان، شدت تخریب و پیدایش کانون‌های تخریب و فرسایش بحرانی را به دنبال داشته است [۱۸]. در این میان هستند محققینی که بر این عقیده‌اند که اسکان عشایر سبب بهبود شرایط مراتع به دلیل کاهش فشار بر مراتع [۶] بهبود شرایط دستیابی به زیرساخت‌ها، شرایط آموزش و بهداشتی مناسب در کانون‌های اسکان [۷] می‌گردد. طی مطالعه‌ای که در شمال غربی چین انجام گردید، از فرآیند اسکان به‌عنوان حل یک مشکل و ایجاد یک مشکل بزرگ‌تر یاد کرده و بیان می‌شود که اسکان عشایر سبب افزایش استفاده از منابع آب، کاهش کارآمدی استفاده از آب و تخریب منابع آبی مناطق مورد مطالعه شده است، درنهایت اسکان را به لحاظ اکولوژیکی و اقتصادی ناپایدار دانسته که سبب بدتر شدن شرایط اجتماعی و اکولوژیکی گردیده است[۲].

در مطالعه‌ای دیگر به بررسی پیامدها و راهکارهای گزیده شده اسکان عشایر در ایران با نگرشی بر تجربه دشت بکان فارس پرداخته شده است. در این مطالعه از سه شیوه مشاهدات میدانی، مصاحبه در قالب گروه‌های متمرکز و مطالعه موردی عمیق بهره گرفته شد. نتایج نشان داد که توزیع امکانات به خانوارهای اسکان داده شده بدون توجه به ویژگی‌های جمعیتی و سایر شرایط خانوارهای عشایری بوده است. علاوه بر این پایین بودن کیفیت زمین‌های زراعی واگذار شده به دلیل پستی وبلندی و شرایط اقلیمی منطقه، محدودیت منابع آبی دشت بکان و ناکافی بودن میزان دانش فنی و مهارتی خانوارها در مورد فعالیت‌های کشاورزی از اهم آن‌ها بوده است[۴]. در مطالعه‌ای که به بررسی نقش طرح‌های اسکان در توسعه اقتصادی و اجتماعی عشایر استان کهگیلویه و بویراحمد پرداختند. نتایج به‌دست‌آمده نشان‌دهنده تأثیر مثبت اسکان عشایر بر وضعیت اجتماعی آنان بوده است. بااین‌وجود تأثیر اقتصادی اسکان عشایر اندک بوده و درعین‌حال دارایی‌های عشایر نیز تغییر چندانی نیافته است. علاوه بر این سطح تولید

محصولات کشاورزی و دامی عشایر کاهش یافته و از تعداد دام عشایر پس از اسکان کاسته شده است[۱۲]. مطالعه اثرات اجتماعی، اکولوژیکی و سلامت اسکان جوامع عشایری در کشور اتیوپی بیان می‌کند که عشایر دلایلی مختلفی برای استقبال و عدم استقبال از طرح‌های اسکان دارند. از جمله دلیل استقبال عشایر بهره‌مندی از آب و بهداشت و دیگر تسهیلات، تحصیل کودکان و برقراری ارتباطات اجتماعی بیشتر و عدم استقبال عادت به زندگی کوچ روی و حفظ فرهنگ‌های عشایری را می توان نام برد. وی همچنین بیان کرد که اسکان عشایر اثرات مثبت و منفی را بر زندگی عشایر داشته است و لزوم طرح‌های اسکان به دلیل ایجاد تقاضا و افزایش انتظارات فراهم کردن شرایط زندگی بهتر برای این قشر است و نباید پس از اجرای طرح‌های اسکان به حال خود رها شوند[۱۶].

استان خراسان شمالی از جمله مناطقی است که از سال ۱۳۷۴ مطالعات ابتدائی طرح اسکان عشایر به‌صورت موردی ابتدا در منطقه دوین شیروان انجام گردید. لیکن متأسفانه در حال حاضر پس از گذشت بیش از یک دهه از اجرای عملی طرح اسکان تنها تعداد ۱۲ خانوار عشایری در این منطقه اسکان یافته‌اند. علاوه بر این در سال‌های اخیر در مناطق دیگری از استان نظیر منطقه میاندشت اسفراین، منطقه جیرانسو مانه و سملقان، منطقه گلول شیروان و منطقه قلعه‌جه اسفراین با صرف هزینه‌های زیاد مطالعات انجام و ثبت‌نام اولیه نیز از متقاضیان جامعه عشایری جهت اسکان صورت پذیرفته اما زمینه‌های اسکان تاکنون فراهم نگردیده است. لذا به نظر می‌رسد طرح‌های اسکان عشایر در استان خراسان شمالی به دلیل اسکان تعداد کمی از خانوارهای عشایری در شهرستان شیروان و عدم اسکان خانوارهای عشایری در سایر شهرستان‌های استان، با موفقیت چندانی روبرو نبوده است. با توجه به این مهم، در مطالعه حاضر تلاش شده است تا اولاً مشکلات و چالش‌های پیشروی طرح اسکان عشایر در استان خراسان شمالی از دیدگاه کارشناسان اداره کل امور عشایری استان مورد شناسایی و اولویت‌بندی قرار گیرد و ثانیاً راهکارهایی عملی جهت رفع مشکلات موجود در طرح اسکان عشایر استان ارائه گردد.

۲. روش‌شناسی تحقیق

روش تحقیق توصیفی-تحلیلی است و از ابزار پرسشنامه جهت جمع‌آوری اطلاعات بهره گرفته شده است. جامعه آماری این تحقیق ۱۲ نفر از کارشناسان ادارات امور عشایری استان خراسان شمالی (شامل: شهرستان‌های مانه و سملقان (۲ نفر)، بجنورد (۶ نفر)، شیروان (۲ نفر) و اسفراین (۲ نفر)) دارای سایت‌های اسکان عشایری می‌باشند. به‌منظور اولویت‌بندی مشکلات و چالش‌های پیشروی اجرای طرح اسکان عشایر در استان خراسان شمالی از روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP[۱]) با استفاده از نرم‌افزار Expert Choice ۲۰۰۰ استفاده گردید. پرسشنامه مذکور از دو بخش شامل: مقایسه معیار و زیرمعیارها با یکدیگر و مقایسه گزینه‌های مناسب جهت رفع چالش‌های موجود در اسکان عشایر نسبت به زیرمعیارها بوده است. انتخاب هر یک از معیارها، زیرمعیارها و درنهایت گزینه‌های مناسب رفع مشکلات موجود در فرآیند اسکان با در نظر گرفتن هر یک از معیارهای اصلی، با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و نظر کارشناسان مختلف حوزه مطالعاتی مربوطه انجام گرفت. بدین ترتیب تعداد ۵ معیار تأثیرگذار بر اسکان عشایر شامل معیارهای: مدیریتی و برنامه‌ریزی، فرهنگی و اجتماعی، کشاورزی، دامداری و زیست‌محیطی، حاصل از نظرات کارشناسان تعیین و سپس ۲۹ زیرمعیار برای هر یک بیان گردیدند که پس از بررسی‌های صورت گرفته، ۶ زیرمعیار حذف و در نهایت ۲۳ زیرمعیار مهم تعیین گردید. بر این اساس مدیریتی و برنامه‌ریزی (از ۷

[۱] Analytical Hierarchy Process (AHP)

زیرمعیار)، فرهنگی و اجتماعی (از ۶ زیرمعیار)، کشاورزی و دامداری (به ترتیب ۴ و ۳ زیرمعیار) و زیست‌محیطی (هر یک از ۳ زیرمعیار) تشکیل شدند. علاوه بر این، ۶ راهکار مناسب جهت رفع مشکلات پیش‌روی اسکان شامل؛ C_1: اصلاح ساختار موجود در نظام اجرایی و برنامه‌ریزی کشور C_2: افزایش مشارکت عشایر در مدیریت و برنامه‌ریزی C_3: افزایش همکاری دستگاه‌های اجرایی C_4: افزایش پژوهش و تحقیق در مسائل عشایری C_5: تنوع‌بخشی به تولید و اشتغال در کانون‌های اسکان و C_6: ارتقاء دانش فنی و مهارت‌های عشایر اسکان یافته نیز انتخاب گردیدند. در شکل ۱ ساختار سلسله مراتبی اولویت‌بندی چالش‌های اسکان عشایر، معیارها و زیر معیارها آورده شده است. امروزه فرآیند سلسله مراتبی به نحو گسترده‌ای در تصمیم‌گیری‌های مدیران در بخش‌های مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد. اساس این روش مقایسه زوجی گزینه‌ها و امکان بررسی سناریوهای مختلف است[۳]. فرآیند تحلیل سلسله مراتبی با شناسایی و اولویت‌بندی عناصر تصمیم‌گیری شروع می‌شود. ایجاد یک ساختار سلسله مراتبی از موضوع مورد بررسی(مشابه آنچه در نمودار ۱ آمده است) نخستین گام در فرآیند تحلیل سلسله مراتبی به شمار رفته و اهداف، معیارها، گزینه‌ها و نیز ارتباط آن‌ها در همین ساختار نشان داده می‌شود. در نمودار ۱ خلاصه‌ای از فرآیند تحلیل سلسله مراتبی آورده شده است.

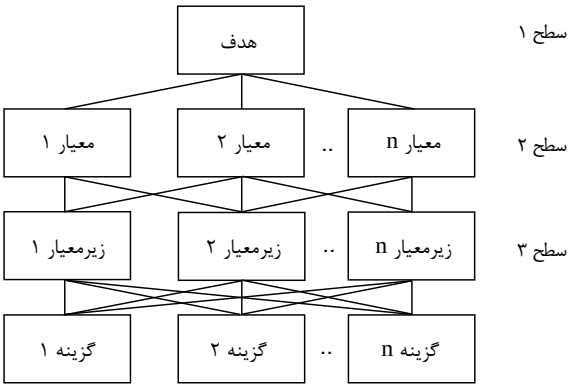

نمودار ۱. قالب عمومی مدل سلسله مراتبی در AHP

مراحل بعد در فرآیند تحلیل سلسله مراتبی شامل محاسبه وزن (ضرایب اهمیت) معیارها و زیرمعیارها، محاسبه ضریب اهمیت (وزن) گزینه‌ها، محاسبه نهایی گزینه‌ها و بررسی سازگاری منطقی قضاوت‌ها است[۱۷].

۲. ۱. مقایسه زوجی

در این مرحله برای تعیین ضریب اهمیت (وزن) معیارها و زیرمعیارها اقدام به مقایسه زوجی آن‌ها و وارد نمودن اطلاعات به نرم‌افزار می‌شود. مبنای قضاوت در این امر در جدول ۱ آورده شده است که بر اساس آن و با توجه به هدف بررسی شدت برتری معیار i نسبت به معیار j، a_{ij} تعیین می‌شود و تمامی معیارها دوبه‌دو با هم مقایسه می‌شوند[۱۷].

جدول ۱. مقیاس مقایسه‌های زوجی

شرح	تعریف	مقدار عددی
یک شاخص نسبت به شاخص دیگر بسیار زیاد ترجیح داده می‌شود	اهمیت فوق‌العاده زیاد	۹
یک شاخص به شاخص دیگر کاملاً ترجیح داده می‌شود	اهمیت خیلی بیشتر	۷
یک شاخص به شاخص دیگر ترجیح داده می‌شود	ترجیح زیاد	۵
یک شاخص به شاخص دیگر تا حدی ترجیح داده می‌شود	ترجیح نسبی	۳
دو شاخص به‌طور یکسان در فعالیت سهیم‌اند	اهمیت یکسان	۱
ارزش‌های بینابین	-	۲، ۴، ۶ و ۸

مأخذ: [۱۷].

مقایسه‌های زوجی در یک ماتریس $n\times n$ ثبت می‌شوند و این ماتریس، ماتریس مقایسه دو دوئی معیارها، $A=[a_{ij}]\ n\times n$ نامیده می‌شود. عناصر این ماتریس همگی مثبت بوده و با توجه به اصل شروط معکوس در فرآیند سلسله مراتبی در هر مقایسه زوجی دو مقدار عددی a_{ij} و $۱/a_{ij}$ خواهیم داشت. بعد از تعیین ضرایب اهمیت معیارها و زیرمعیارها ضریب اهمیت گزینه‌ها تعیین می‌گردد. در این مرحله برخلاف تعیین ضریب اهمیت معیارها، اهمیت ملاک نبوده و ارجحیت هر یک از گزینه‌ها در ارتباط با هر یک از زیرمعیارها و یا معیاری که زیرمعیار ندارد مورد قضاوت قرار می‌گیرد[۱۷].

۲. ۲. تلفیق

اصول این کار از اصل ترکیب سلسله مراتبی ساعتی که منجر به یک بردار اولویت با در نظر گرفتن همه قضاوت‌ها در تمامی سطوح سلسله مراتبی می‌شود استفاده می‌کند.

$$Fj=\sum_{k=۱}^{n}\sum_{i=۱}^{m}WkWi(gij)$$

که در آن F_j امتیاز نهایی گزینه j، W_k ضریب اهمیت معیار k، W_i ضریب اهمیت زیرمعیار i و g_{ij} امتیاز گزینه j در ارتباط با زیرمعیار i است.

۲. ۳. بررسی سازگاری

روشی که برای بررسی سازگاری در قضاوت‌ها در نظر گرفته می‌شود، محاسبه ضریبی به نام ضریب ناسازگاری (I.R.) است که از تقسیم شاخص ناسازگاری (I.I.) به شاخص تصادفی بودن (R.I.) حاصل می‌شود. اگر این ضریب کوچک‌تر از ۰/۱ باشد، سازگاری در قضاوت‌ها موردقبول است در غیر این صورت باید در قضاوت‌ها تجدیدنظر شود. به‌عبارت‌دیگر ماتریس مقایسه زوجی معیارها باید مجدداً تشکیل شود:

$$I.I.=\frac{\lambda\max-n}{n-۱}$$

شاخص تصادفی بودن نیز با توجه به تعداد معیارها (n) از جدول زیر قابل استخراج است:

جدول ۲. شاخص تصادفی بودن (R.I.)

n	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	...
R.I.	۰	۰/۵۸	۰/۹	۱/۱۲	۱/۲۴	۱/۳۲	۱/۴۱	۱/۴۵	۱/۴۹	۱/۵۱	...

مأخذ: [۱۷].

شکل ۱. ساختار سلسله مراتبی اولویت‌بندی چالش‌های اسکان عشایر

۳. نتایج

نمودار ۲ نتایج مقایسه بررسی معیارهای اصلی تأثیرگذار بر اسکان جامعه عشایری استان خراسان شمالی نشان می‌دهد. همان‌گونه که ملاحظه می‌گردد دو معیار مدیریتی و برنامه‌ریزی و فرهنگی و اجتماعی به ترتیب با ضرایب (۰/۴۳۳) و (۰/۳۱۴) بیشترین اهمیت را در بین معیارهای اصلی به خود اختصاص داده‌اند. پس‌ازآن نیز به ترتیب معیارهای دامداری، کشاورزی و زیست‌محیطی در اولویت‌های بعدی قرار گرفته‌اند. با توجه به اینکه عشایر ایران ۱/۷ درصد کل جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند و ۱۷۵ هزار تن گوشت (۲۰ درصد گوشت تولیدی کشور) تولید می‌کنند، ولی سهم اعتبارات جاری و هزینه‌ای این بخش ناچیز و معادل یک‌دهم درصد از کل اعتبارات کشور است. همان‌طور که در بیانیه اجلاس بین‌المللی عشایر و توسعه در سال ۱۳۷۱ آمده است، مفهوم اسکان نیازمند بازنگری است. اسکان به معنای خانه‌سازی بی‌برنامه و غیراقتصادی نیست، بلکه عبارت است از برنامه‌ریزی سازمان‌یافته فضایی، اجتماعی و اقتصادی که امکان توسعه منابع انسانی و حمایت از مراتع را فراهم می‌آورد[۱۱]. لذا ضروری است تا در گام نخست به مسائل مدیریتی و برنامه‌ریزی (شامل: مکان‌یابی مناسب جهت اسکان عشایر، تأمین اعتبار کافی جهت اجرای برنامه‌ها، مطالعات کافی و نظارت دقیق بر مطالعات از سوی دستگاه‌های ذی‌ربط و ...) در فرآیند اسکان عشایر توجه جدی صورت گیرد.

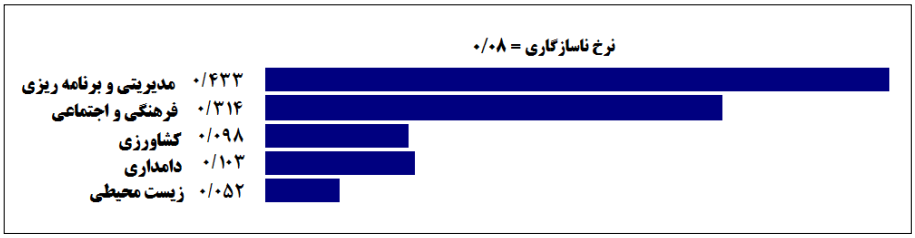

نمودار ۲. مقایسه معیارهای اصلی تأثیرگذار بر اجرای طرح اسکان عشایر خراسان شمالی

جدول ۳ مقایسه زیرمعیارها را به‌صورت دوبه‌دو نشان می‌دهد. نتایج کلی مقایسه دوتایی زیرمعیارها نشان می‌دهد که در رابطه با معیار مدیریتی و برنامه‌ریزی، زیرمعیار چندبخشی بودن طرح اسکان و کمبود همکاری در بین دستگاه‌های اجرایی ذیربط با ضریب اهمیت (۰/۲۶۶) بیشترین تأثیرگذاری را در اجرای نامطلوب طرح اسکان عشایر استان خراسان شمالی داشته است. دو زیرمعیار عدم تأمین اعتبار کافی برای اجرای برنامه‌ها و گاهی صرف اعتبارات موجود خارج از چارچوب هدف‌های طرح و نبود جایگاه مناسب اسکان عشایر در نظام برنامه‌ریزی و اجرایی کشور به ترتیب با ضریب اهمیت (۰/۱۸۷) و (۰/۱۶۶) در اولویت‌های دوم و سوم زیرمعیارهای مرتبط با معیار مدیریتی و برنامه‌ریزی تأثیرگذار بر اجرای نامطلوب طرح‌های اسکان عشایر خراسان شمالی قرار دارند.

علاوه بر این اطلاعات جدول نشان می‌دهد که از دیدگاه نمونه مورد مطالعه، عدم مطالعات کافی و فقدان نظارت بر مطالعات در زمینه اسکان عشایر و نیز عدم نظارت بر اجرای برنامه‌های اسکان و استمرار کوچ بعد از اسکان و ناتوانی مدیریت طرح در لغو پروانه‌های چرای دام‌ها در سایت‌های اسکان

پایین‌ترین ضرایب اهمیت را در بین زیر معیارهای مرتبط با معیار مدیریتی و برنامه‌ریزی به خود اختصاص داده‌اند. مشیری و مولایی چنین بیان می کنند که انجام اقدامات پژوهشی رهیافتی برای توسعه عشایری ایران به شمار می‌آید و بر این باورند که همکاری جمعیت عشایری برای شناسایی مسائل و مشکلات جهت یافتن راه‌حل‌های ممکن لازم است [۱۰].

جدول ۳. اولویت‌بندی اهمیت زیرمعیارها نسبت به یکدیگر

معیارهای اصلی	زیرمعیار	ضریب اهمیت	درصد	اولویت اهمیت	نرخ ناسازگاری
مدیریتی و برنامه‌ریزی	نبود جایگاه مناسب اسکان عشایر در نظام برنامه‌ریزی و اجرایی کشور	۰/۱۶۶	۱۶/۶	۳	۰/۰۴
	عدم درک ضرورت اسکان از سوی برخی افراد مؤثر در تصمیم‌گیری‌های کلان کشور	۰/۱۲۵	۱۲/۵	۴	
	عدم تأمین اعتبار کافی برای اجرای برنامه‌ها و صرف اعتبار در خارج از چارچوب طرح	۰/۱۸۷	۱۸/۷	۲	
	چندبخشی بودن طرح اسکان و کمبود همکاری بین دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط	۰/۲۶۶	۲۶/۶	۱	
	عدم ثبات مدیریت‌ها و ناپیوستگی خط‌مشی آن‌ها	۰/۱۱۹	۱۱/۹	۵	
	عدم مطالعات کافی و فقدان نظارت بر مطالعات در زمینه اسکان عشایر	۰/۰۷۰	۷	۶	
	استمرار کوچ بعد از اسکان و ناتوانی در لغو پروانه‌های چرای دام در سایت‌های اسکان	۰/۰۶۸	۶/۸	۷	
فرهنگی و اجتماعی	فقدان تفکر جامع‌نگر و عدم توجه به ابعاد و پیامدهای اجتماعی اسکان عشایر	۰/۱۹۲	۱۹/۲	۳	۰/۰۹
	مشارکت اندک مردم در فرآیند اسکان و در نتیجه ناپایداری بسیاری از کانون‌ها	۰/۴۱۸	۴۱/۸	۱	
	عدم انطباق عشایر با شرایط جدید زندگی یکجانشینی	۰/۰۶	۶	۴	
	عدم ارائه آموزش‌های لازم در جهت انصراف از کوچ و تقویت گرایش به اسکان	۰/۰۵۷	۵/۷	۵	
	بروز برخی ناهنجاری‌ها درکانون‌های اسکان و تعارض بین عشایر و روستائیان	۰/۰۳۶	۳/۶	۶	
	نگرش بخشی به مسائل عشایری و غفلت از نیازهای پیچیده و فرابخشی این جامعه	۰/۲۳۷	۲۳/۷	۲	
کشاورزی	کمبود منابع آبی درکانون‌های اسکان عشایری	۰/۵۳۸	۵۳/۸	۱	۰/۰۸
	پایین بودن کیفیت زمین‌های زراعی	۰/۳۲۰	۳۲	۲	
	ناکافی بودن میزان دانش فنی کشاورزی خانوارهای عشایری	۰/۰۷۲	۷/۲	۳	
	عدم دسترسی به نهاده‌ها، تجهیزات و ماشین‌آلات کشاورزی	۰/۰۷	۷	۴	
دامداری	عدم کشت علوفه در حد مورد نیاز دامداران در فصل سرما	۰/۱۹۹	۱۹/۹	۲	۰/۰۱
	کمبود علوفه موجود در منطقه جهت تغذیه دام‌ها در فصل سرما	۰/۶۶۵	۶۶/۵	۱	
	نبود سرپناه جهت نگهداری دام‌ها در فصل سرما	۰/۱۳۶	۱۳/۶	۳	
زیست‌محیطی	طولانی شدن دوره حضور دام در سطح مراتع و افزایش فشار چرا	۰/۱۳۹	۱۳/۹	۳	۰/۱۴
	محدودیت‌های منابع آبی و خاکی در قلمرو عشایر برای اسکان	۰/۶۸۶	۶۸/۶	۱	
	تصمیم‌گیری‌های غیر مرسوم برای اراضی محدوده زیست عشایر بدون توجه به حقوق آن‌ها	۰/۱۷۵	۱۷/۵	۲	

در رابطه با معیار بخش فرهنگی و اجتماعی، مشارکت اندک مردم در فرآیند اسکان و درنتیجه ناپایداری بسیاری کانون‌ها به‌ویژه کانون‌های هدایتی با ضریب اهمیت (۰/۴۱۸) به‌عنوان مهم‌ترین زیرمعیار این بخش بیان گردیده است. تجربیات بین‌المللی حاکی از آن است که موفقیت طرح‌های توسعه‌ای درگرو همکاری و هم‌فکری اقشار مختلف جامعه است، بنابراین اجرای پژوهش‌های مشارکتی برنامه اسکان جهت همکاری هر چه بیشتر جامعه عشایری در کلیه مراحل این‌گونه طرح‌ها کاملاً ضروری است[۴].

زیرمعیار کمبود منابع آبی در کانون‌های اسکان عشایری و پایین بودن کیفیت زمین‌های زراعی از لحاظ پستی‌وبلندی و شرایط اقلیمی به ترتیب با ضرایب اهمیت (۰/۵۳۸) و (۰/۳۲) به‌عنوان مهم‌ترین مشکلات مرتبط با معیار کشاورزی در خصوص طرح اسکان جامعه عشایری استان خراسان شمالی بیان گردیده‌اند. نتیجه مطالعه حیاتی که کمبود منابع آبی در منطقه عشایر اسکان یافته دشت بکان را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مشکلات عشایر اسکان یافته می‌داند خود مؤید این مطلب است[۴]. کمبود علوفه موجود منطقه اسکان عشایر جهت تغذیه دام‌ها در فصل سرما با ضریب اهمیت (۰/۶۶۵) و زیرمعیار محدودیت‌های منابع آبی و خاکی در قلمرو عشایر برای اسکان با ضریب اهمیت (۰/۶۸۶) به ترتیب به‌عنوان مهم‌ترین مشکلات مرتبط با معیارهای دامداری و زیست‌محیطی در اجرای طرح اسکان عشایر خراسان شمالی بیان گردیده است. در این زمینه می‌توان عدم مطالعات کافی در خصوص مکان‌یابی سایت‌های اسکان عشایری را دلیل این امر دانست. مهدوی و همکاران نیز توجه به آمایش سرزمین جهت توسعه هماهنگ و یکپارچه همه زیستگاه‌های شهری، روستایی و عشایری را در کنار همکاری همه دستگاه‌های اجرایی برای توسعه آن‌ها را مهم‌ترین ضامن تحقق پایداری بلندمدت کانون‌های اسکان عشایری می‌دانند[۸].

نمودار ۳ اولویت‌بندی راهکارهای مؤثر در رفع مشکلات پیش‌روی اجرای طرح اسکان عشایر استان را نشان می‌دهد. همان‌گونه که ملاحظه می‌گردد اصلاح ساختار موجود در نظام اجرایی و برنامه‌ریزی کشور و افزایش همکاری دستگاه‌های اجرایی هم پیوند برای انجام وظایف قانونی در مناطق عشایری به‌ویژه در زمینه حمایت از اسکان عشایر به ترتیب با ضرایب (۰/۲۲۹) و (۰/۲۱۵) دارای بیشترین ارجحیت در بین گزینه‌های مطرح جهت رفع مشکلات اسکان عشایر استان می‌باشند. پس‌ازآن نیز افزایش مطالعات و تحقیق در مسائل عشایری و افزایش مشارکت عشایر در مدیریت و برنامه‌ریزی توسعه در اولویت‌های سوم و چهارم قرار گرفته‌اند. افزایش مشارکت عشایر در مدیریت و برنامه‌ریزی طرح اسکان، تنوع بخشی به تولید و اشتغال در جامعه عشایری به‌ویژه در کانون‌های اسکان که می‌تواند با برنامه‌ریزی درست برای استفاده از محیط‌زیست متنوع جامعه عشایری با تأکید بر مشارکت مردمی اجرا گردد و همچنین ارتقاء دانش فنی و مهارت‌های عشایر اسکان یافته در زمینه‌های کشاورزی و فعالیت‌های جانبی کشاورزی به‌عنوان دیگر راهکارهای رفع مشکلات موجود در سایت‌های اسکان عشایری در اولویت‌های بعدی قرار دارند.

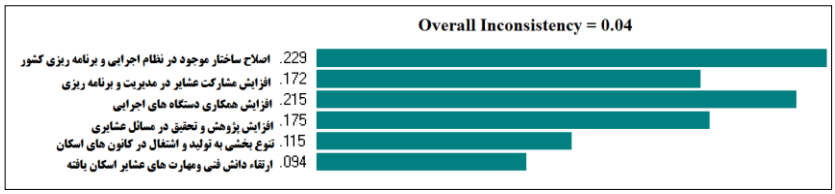

نمودار ۳ . اولویت‌بندی راهکارهای مؤثر در رفع مشکلات پیش‌روی اجرای طرح اسکان عشایر خراسان شمالی

جدول ۴ اولویت‌بندی راهکارهای رفع مشکلات اجرای طرح اسکان عشایر را نسبت به معیارهای اصلی نشان می‌دهد. به‌بیان‌دیگر اطلاعات این جدول نشان می‌دهد که در خصوص هر یک از معیارهای اصلی کدام راهکار دارای اولویت بوده و می‌تواند برای رفع مشکلات اجرای طرح اسکان عشایر استان خراسان شمالی مورد استفاده قرار گیرد. از دیدگاه نمونه مورد مطالعه، اصلاح ساختار موجود در نظام اجرایی و برنامه‌ریزی کشور به‌عنوان مهم‌ترین راهکار جهت رفع مشکلات مربوط به معیار مدیریتی و برنامه‌ریزی، افزایش مشارکت عشایر در مدیریت و برنامه‌ریزی به‌عنوان مهم‌ترین راهکار جهت رفع مشکلات مربوط به معیار فرهنگی و اجتماعی، افزایش پژوهش و تحقیق در مسائل عشایری به‌عنوان مهم‌ترین راهکار جهت رفع مشکلات مربوط به معیار کشاورزی و افزایش همکاری دستگاه‌های اجرایی به‌عنوان مهم‌ترین راهکار جهت رفع مشکلات مربوط به ۲ معیار دامداری زیست‌محیطی ارزیابی گردیده‌اند.

جدول ۴. اولویت‌بندی راهکارهای رفع مشکلات اجرای طرح اسکان عشایر نسبت به معیارها

معیارهای اصلی	راهکارهای مؤثر در رفع مشکلات اجرای طرح اسکان عشایر	ضریب اهمیت	اولویت
مدیریتی و برنامه‌ریزی	C_1: اصلاح ساختار موجود در نظام اجرایی و برنامه‌ریزی کشور	۰/۱۵۴	۱
	C_2: افزایش مشارکت عشایر در مدیریت و برنامه‌ریزی	۰/۰۸۱	۳
	C_3: افزایش همکاری دستگاه‌های اجرایی	۰/۱۱۹	۲
	C_4: افزایش پژوهش و تحقیق در مسائل عشایری	۰/۰۵۶	۴
	C_5: تنوع بخشی به تولید و اشتغال در کانون‌های اسکان	۰/۰۳۹	۵
	C_6: ارتقاء دانش فنی و مهارت‌های عشایر اسکان یافته	۰/۰۳۱	۶
فرهنگی و اجتماعی	C_1: اصلاح ساختار موجود در نظام اجرایی و برنامه‌ریزی کشور	۰/۰۵۵	۲
	C_2: افزایش مشارکت عشایر در مدیریت و برنامه‌ریزی	۰/۰۶۶	۱
	C_3: افزایش همکاری دستگاه‌های اجرایی	۰/۰۲۶	۶
	C_4: افزایش پژوهش و تحقیق در مسائل عشایری	۰/۰۴۶	۳
	C_5: تنوع بخشی به تولید و اشتغال در کانون‌های اسکان	۰/۰۳۲	۴
	C_6: ارتقاء دانش فنی و مهارت‌های عشایر اسکان یافته	۰/۰۳۱	۵
کشاورزی	C_1: اصلاح ساختار موجود در نظام اجرایی و برنامه‌ریزی کشور	۰/۰۰۹	۴
	C_2: افزایش مشارکت عشایر در مدیریت و برنامه‌ریزی	۰/۰۰۸	۵
	C_3: افزایش همکاری دستگاه‌های اجرایی	۰/۰۱۶	۲
	C_4: افزایش پژوهش و تحقیق در مسائل عشایری	۰/۰۳۲	۱
	C_5: تنوع بخشی به تولید و اشتغال در کانون‌های اسکان	۰/۰۱۱	۳
	C_6: ارتقاء دانش فنی و مهارت‌های عشایر اسکان یافته	۰/۰۱۱	۳
دامداری	C_1: اصلاح ساختار موجود در نظام اجرایی و برنامه‌ریزی کشور	۰/۰۱	۵
	C_2: افزایش مشارکت عشایر در مدیریت و برنامه‌ریزی	۰/۰۱	۵
	C_3: افزایش همکاری دستگاه‌های اجرایی	۰/۰۳۶	۱
	C_4: افزایش پژوهش و تحقیق در مسائل عشایری	۰/۰۲۹	۲
	C_5: تنوع بخشی به تولید و اشتغال در کانون‌های اسکان	۰/۰۲۳	۳
	C_6: ارتقاء دانش فنی و مهارت‌های عشایر اسکان یافته	۰/۰۱۴	۴
زیست‌محیطی	C_1: اصلاح ساختار موجود در نظام اجرایی و برنامه‌ریزی کشور	۰/۰۰۷	۴
	C_2: افزایش مشارکت عشایر در مدیریت و برنامه‌ریزی	۰/۰۱	۳
	C_3: افزایش همکاری دستگاه‌های اجرایی	۰/۰۱۶	۱
	C_4: افزایش پژوهش و تحقیق در مسائل عشایری	۰/۰۱۲	۲
	C_5: تنوع بخشی به تولید و اشتغال در کانون‌های اسکان	۰/۰۱	۳
	C_6: ارتقاء دانش فنی و مهارت‌های عشایر اسکان یافته	۰/۰۰۷	۴

۴. بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش با به‌کارگیری فرآیند تحلیل سلسله مراتبی مشکلات پیش‌روی اجرای طرح اسکان عشایر خراسان شمالی اولویت‌بندی گردید. نتایج نشان داد که معیار مدیریتی و برنامه‌ریزی به‌عنوان مهم‌ترین معیار اثرگذار بر عدم موفقیت اجرای طرح اسکان جامعه عشایری استان بیان گردیده است. با توجه به این‌که طرح‌های اسکان کلیه ابعاد زندگی جامعه عشایری به‌خصوص بعد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، اکولوژیکی و ... را تحت تأثیر قرار می‌دهد، لازم است که با برخوردی تخصصی‌تر و بر اساس یک روش برنامه‌ریزی اصولی مورد ارزیابی و اجرا قرار گیرد. اصلاح ساختار موجود در نظام اجرایی و برنامه‌ریزی کشور، شناخت اهمیت و ضرورت اسکان عشایر به سازمان‌های مختلف و در نتیجه همکاری منسجم سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با خانوارهای عشایری و فرآیند اسکان، به‌عنوان راهکارهای کاهش مشکلات مدیریت و برنامه‌ریزی می‌توانند موردتوجه قرار گیرند. نتایج مطالعات [۱، ۵ و ۹] نشان می‌دهد که وضعیت اقتصادی عشایر اسکان‌یافته در کانون‌های خودجوش به‌مراتب بهتر از عشایر کوچ‌رو و اسکان‌یافته در کانون‌های هدایتی است، علاوه بر این به دلیل آنکه در اسکان خودجوش فشار سیاسی و طبیعی حاکم نیست و افراد کوچ‌نشین با میل و رغبت به یکجانشینی رو می‌آورند لذا موفقیت طرح‌های اسکان بیشتر به نظر می‌رسد[۹، ۵، ۱]؛ بنابراین پیشنهاد می‌گردد در برنامه‌ریزی و اجرا توجه بیشتری به کانون‌های اسکان خودجوش نمایند و شرایط را برای اسکان دائمی آن‌ها فراهم آورند، این امر علاوه بر برنامه‌ریزی مناسب و صحیح مستلزم همکاری دستگاه‌های اجرایی، همکاری و مشارکت عشایر نیز است توکلی و ضیاء توانا، به نقل از لارسن بیان می‌کنند که در کشور سودان، طی فرآیند اسکان عشایر اگرچه اسکان عشایر در سودان اجباری نبوده، اما عشایر تمایل چندانی به سکونت در کانون‌های تعیین شده از طرف دولت برای اسکان نداشته و پس از پایان پروژه تنها تعداد اندکی خانوار عشایری در آن ساکن شدند و به‌رغم وجود امکاناتی چون چاه آب، زمین کشاورزی و مدرسه، پروژه در جذب آن‌ها موفق نبود. فقدان امکاناتی چون برق، آب کافی، پیش‌بینی نکردن فضای کافی برای دام عشایر و در نتیجه جذب نشدن آن دسته از عشایر که دام آن‌ها زیاد بود، فقدان مراتع کافی برای چرای دام در محل جدید و غیر مشارکتی بودن فرایند مکان‌یابی از جمله مشکلات طرح بوده است[۱۵].

به نظر می‌رسد ایجاد کانون‌های اسکان خودجوش از سوی متولیان امر راهکاری مناسب برای تشویق و حمایت از خانوارهای عشایر متقاضی اسکان است. این اقدام اولاً منجر به کاهش هزینه‌ها و بار مالی طرح‌های اسکان عشایر چه برای دولت و چه برای جامعه عشایری خواهد شد و ثانیاً خودجوش بودن این حرکت‌ها سطح انتظارات و توقعات خانوارهای متقاضی اسکان را به‌مراتب منطقی‌تر خواهد نمود. مقوله اسکان عشایر مبحثی مختص به یک سازمان نیست بلکه سازمان‌ها و ادارات زیادی در اجرای دقیق و مناسب آن دخیل‌اند که در این میان نقش اداره کل امور عشایر استان و ادارات وابسته به آن در شهرستان‌ها، فرمانداری‌ها، ادارات منابع‌طبیعی و اداره کل راه و شهرسازی استان پر رنگ‌تر است؛ بنابراین هماهنگی این ادارات می‌تواند زمینه اسکان موفق عشایر در سایت‌های موردنظر را فراهم آورد. مصاحبه با بسیاری از کارشناسان ادارات امور عشایری نیز نشان می‌دهد که زمان‌بر بودن پروسه واگذاری اراضی به عشایر و اعطای مجوز ساخت‌وساز و بلندمدت بودن زمان اخذ مجوزهای لازم با توجه به کوچ‌رو بودن عشایر در کنار عدم وجود اطلاعات کافی آن‌ها از روند کاری ادارات، یکی از مهم‌ترین دلایل بی‌انگیزگی عشایر برای ادامه و پیگیری ثبت‌نام در سایت‌های اسکان است. لذا پیشنهاد می‌گردد تا اولاً قوانین و شرایط واگذاری مجوزهای مربوط به اسکان عشایر تسهیل گردیده و ثانیاً نماینده‌ای از بین

خانوارهای داوطلب اسکان تعیین تا پیگیری کلیه مراحل اخذ مجوزها توسط وی صورت گیرد.

ازآنجاکه هدف اصلی از اجرای طرح‌های اسکان عشایری در بسیاری از مناطق، تغییر روش زندگی خانوارهای کوچ‌رو به شیوه زندگی یکجانشینی و تحول در شیوه امرار معاش یعنی گذار از اقتصاد بر پایه دام‌پروری به اقتصاد بر پایه کشاورزی است. لذا تأمین زمین‌های مناسب و آب کافی برای کشت و زرع به‌عنوان یکی از نیازهای اساسی جامعه عشایر اسکان یافته خواهد بود؛ اما بررسی نشان می‌دهد که پایین بودن کیفیت زمین‌های زراعی در مناطق اسکان و نبود آب کافی برای کشت محصولات از مهم‌ترین مشکلات مناطق اسکان عشایری استان خراسان شمالی بیان گردیده است. به‌طوری‌که زمین‌های واگذار شده در طرح‌های اسکان به عشایر پیش‌ازاین به‌صورت مرتع بوده و دارای معارضات زیادی بوده که خود هزینه‌های زیادی را برای جامعه عشایری هدف به دنبال خواهد داشت. لذا پیشنهاد می‌گردد تا در طرح‌های جدید اسکان عشایر کلیه مکان گزینی مناسب صورت گیرد.

یکی از مهم‌ترین اهداف طرح‌های اسکان، کاهش فشار دام عشایری بر مراتع است. لذا هدف آن است که پس از اسکان عشایر پروانه چرای مناطق گرمسیری به‌تدریج باطل گردد که این امر تأمین علوفه دام‌های عشایر را در فصل سرما دچار مشکل خواهد کرد، جهت رفع این مشکل می‌بایست زمین‌های زیادی به زیر کشت علوفه روند که همان‌طور که در اولویت‌بندی مشکلات بخش کشاورزی عنوان گردید به دلیل محدودیت آب و کیفیت پایین زمین‌های کشاورزی بسیار مشکل است. لذا پیشنهاد می‌گردد علاوه بر ارائه تسهیلات لازم و مناسب برای احداث واحدهای دام‌پروری و تأمین علوفه‌های لازم برای دام‌های عشایری، با برنامه‌ریزی و مدیریت و تأمین اعتبارات کافی ضمن واگذاری زمین‌های کشاورزی مناسب زمینه‌های تغییر شیوه معیشت عشایر و تولید غیر وابسته به مراتع فراهم گردد.

نتایج نشان می‌دهد که افزایش فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی چه در مراحل پایه‌ای و چه در مراحل انتهایی طرح‌های اسکان عشایر (شامل: مکان‌یابی کانون‌های اسکان، شناسایی خانواده‌های متقاضی اسکان، شناسایی مسائل و مشکلات عشایر و کانون‌های اسکان خودجوش و هدایتی و همکاری دستگاه‌های اجرایی) می‌تواند زمینه‌ساز رفع این مشکلات باشد. لذا انجام تحقیقات لازم پیش از اجرای طرح‌های اسکان می‌تواند در موفقیت این نوع از طرح‌ها را به دنبال داشته باشد.

افزایش مشارکت عشایر در مدیریت و برنامه‌ریزی اسکان از مراحل اولیه شناسایی و ثبت‌نام داوطلبین اسکان عشایر، شناسایی و تعیین سایت‌های اسکان عشایری، تأمین هزینه‌های زیربنایی و ساخت‌وساز، لغو پروانه‌های چرا و احداث واحدهای پرورش دام پرواری، تغییر شیوه معیشت یا کاهش تمرکز خانوارها از دامداری به کشاورزی و... تا تکمیل فرآیند اسکان می‌تواند راهگشای بسیاری از مشکلات باشد.

سپاسگزاری

بدین‌وسیله از زحمات تمام دوستان و عزیزانی که در این تحقیق یاورمان بودند به‌ویژه کارشناسان محترم اداره کل امور عشایر استان خراسان شمالی، شهرستان بجنورد، همچنین کارشناسان محترم ادارات امور عشایر شهرستان‌های مانه و سملقان، اسفراین و شیروان تشکر می‌گردد.

References

[۱] Badjian, G. R., Ismail, D., Mehrabi, A. A. and Vahid, M. Sh. (۲۰۰۷). Eonomic analysis of nomadsmigration and settlement in the Bakkan region of Fars proovinc, *Iranian Journal of Range and Desert Research*, ۱۳(۳), ۲۴۸- ۲۶۴.

[۲] Fan, M., Li, Y. and Li, W. (۲۰۱۵). Solving one problem by creating a bigger one: The consequences of ecological resettlement for grassland restoration and poverty alleviation in Northwestern China, *Land Use Policy*, ۴۲, ۱۲۴–۱۳۰.

[۳] Ghodsi pour, H. (۲۰۰۲). Analytical Hierarchy Process (AHP). Amirkabir University of Technology Press.

[۴] Hayati, D. (۲۰۰۷). An Analysis of the outcomes and mechanisms been chosen of Settlement of the nomads in Iran Based on experience in Dashtebokan, *Iranian Journal of Scientific Research*, ۱(۱), ۶۹- ۹۹.

[۵] Kafil Zadeh, F., and Esmaeil Zaldeh, A. (۲۰۰۲). Economics of animal husbandry production in nomads and Nomads resettled Case Study of the Kurd trib, *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development*, ۱۰(۳۸), ۲۰۱- ۲۲۳.

[۶] Liu, X. M. (۲۰۰۲). Effects and problems of ecological migration in northwest China. Chin, *Rural Econ*, ۴, ۴۷–۵۲.

[۷] Liu, X.Q. and Wang, L. Q. (۲۰۱۰). Analysis of the effects of the ecological migration on the peasant household's income and expenditure in Duolun Country, Inner Mongolia *Forestry Econ*, ۳, ۷۳–۷۶.

[۸] Mahdavi, M., Rezaei, P. and Ghadiri Masoum, M. (۲۰۰۷). The villages arising from the settlement of nomadic and Their challenges, *Iranian Journal of Rural Research and Development*, ۱۰(۱), ۲۴- ۳۶.

[۹] Mansouri, M. (۲۰۰۲). Comparative study of economic production in nomadic groups and their tendency to change in the mode of nomadic production Case Study of the Jalali tribe Northwestern of Iran, *Iranian Journal of Social Sciences and Humanities*, ۱(۳۷), ۶۰- ۷۲.

[۱۰]Moshiri, R. and Molaei, N. (۲۰۱۰). Nomads of Irans economy, University of Payamenoor Press.

[۱۱] Nomad Organization of Iran. (۱۹۹۳). Statement and And messages of international Conference of Nomads and Development. Shahrekord, Iran.

[۱۲] Riahi, V., Ahmadi, R. and Azmi, A. (۲۰۱۳). Study of impact of settlement projects in economic and social development of nomads Case Study: Kohgiloyeh and Boyer Ahmad Province, *Journal of Applied research in Geographical Sciences*, ۱۳(۲۸), ۹۵- ۱۱۲.

[۱۳] Seidaei. S.E. (۲۰۱۰). Consideration of Fundamental issues in nomads sedentarizations sites and provide scientific and practical solutions for case studies, Bakan Gol Afshan and Qorab, *Geographical Research*. ۲(۹۷), ۱۳۹- ۱۶۶.

[۱۴] Shateri, M. and Haji pour, M. (۲۰۱۱). Effects of economic & social the settlement designs to nomads communities(Field studying Nazdasht-Sarbisheh in Province of Southern Khorasan), *Journal of Human Geography*, ۳(۲), ۱۷- ۲۹.

[۱۵] Tavakoli, J. and Zia Tavana, M.H. (۲۰۱۰). Spatial consequences sedentarization of nomads In Chaharmahal and Bakhtiari Province, *Iranian Journal of Rural Research and Development*, ۱۲(۱), ۵۳- ۸۶.

[۱۶] Vrlstad, K. (۲۰۱۰). Sedentrarization in filtu woreda, ethiopia: impacts on health, ecology and society. Norway: Norwegian University of Life Sciences, Noragric.

[۱۷] Zebardast, E. (۲۰۰۱). Application of Analytical Hierarchy Process in Urban and Regional Planning, *Journal of Fine Arts*, ۱۰(۱۳), ۱۳- ۲۱.

[۱۸] Zia Tavana, M. H. and Tavakoli, J. (۲۰۰۷). Settlement of the nomads and degradation of pastures in Chaharmahal and Bakhtiari Province Case study Nomadic settlements, Sharmek, Chehelgard and Loshtar, *Iranian Journal of Rural Research and Development*, ۱۰(۲), ۳۲- ۶۲.

Formatted: Space After: 0 pt, Line spacing: single, No widow/orphan control